

Cum susțin badantele române familiile italiene să rămână "italiene". Despre migrație și exploatare în contextul muncii de îngrijire.

Dinu Guțu

Surprinzător, deși migrația femeilor încă începând cu sfârșitul anilor 90 a fost printre cele mai importante fenomene sociologice ale tranziției, numărul cercetărilor academice românești asupra badantelor este extrem de redus. Nici în țările cu prezență masivă a badantelor¹ studiul muncii de îngrijire nu este extrem de popular decât din perspectiva familiilor și a bătrânilor îngrijiți și nu a femeilor migrante care practică această muncă (Rugolotto, 2017). O caracteristică cu totul specială a muncii de îngrijire în contextul migrației este motivația ambivalentă a badantelor: cel mai adesea "acestea își părăsesc casa pentru că vor să-și susțină propria casă și nu pentru a se stabili în altă parte" (idem, 3), acest fenomen devenind o globalizare contra-geografică (Sassen: 2002) unde migrația devine un atribut al depășirii obstacolelor perioadei tranziției dintr-o regiune mai săracă. "Un job fără granițe" – descrie socioloaga Degiuli (2007) munca badantelor care sunt "închise într-o relație clastrofobică din care nu pot ieși ușor", majoritatea dintre acestea preferând această muncă non-stop în schimbul economisirii plății unei chirii. Așa cum precizează Chiaretti (2005), condiția badantei e caracterizată de "inegalitate de gen, exploatare, lucru și cetățenie la negru și lipsa definirii unor abilități de muncă concrete, stând într-o casă cu persoane asistate, o activitate care poate fi comparată cu cea a unei asistente nou intrate într-o instituție totală,,.

Femeile din statele Sudului Global, "servante ale globalizării" (Parreñas, 2015) ajung să migreze și să-și părăsească propriile familii pentru a oferi îngrijire altor familii din Nordul sau Vestul Global într-un context mai profitabil financiar, în timp ce în propriile case din țara de baștină, alte femei cu situații similare sau mai proaste au grijă de copii și familie. Astfel se formează "rețelele globale de îngrijire" (Yeates, 2012). Așadar, pierderea pe termen lung a resursei de îngrijire atât formală cât și informală și a resurselor familiale din țările de baștină are ca rezultat un "care drain" (Bauer, 2013), fenomen mult mai puțin vizibil decât "brain

¹ Termenul de badantă ("badanti" în italiană) se traduce prin "îngrijitoare" dar în ultimii ani a căpătat în Italia o conotație peiorativă și discriminatoare fiind asociat doar cu femeile migrante care fac această muncă, termenul mai just fiind "asistentă familială" (Năre, 2012). Sbstantivul este ușor peiorativ și pentru că există o desconsiderare a muncii de îngrijire în spațiul public dar și a opoziției pe care o au adesea bătrâni îngrijiți față de această categorie profesională.

drain-ul”, dar cu pierderi la fel de semnificative pentru țara de origine. Redistribuirea muncii de îngrijire formează astăzi o ”diviziune internațională a muncii reproductive” (Parreñas, 2005) cu efecte psihice și emoționale pentru femeile implicate. În același timp, rutina muncii de badantă face dificilă punerea unei granițe dintre muncă și relație personală cu vârstnicul (Ungerson, 2005).

Începând cu anii 80 guvernele Europene la presiunea autorităților transnaționale și a valorizării neoliberalismului ca ideologie economică dominantă, au forțat reorganizarea și tăierile majore din bugetele sistemelor de protecție. O parte din sistemele de servicii publice au fost privatizate sau externalizate către actori non-guvernamentali iar modul de management dominant al sistemelor private a fost introdus și în sectorul public (Ranci 1999). Valurile de migrație pentru muncă domestică și relativ prost plătită s-au intensificat odată cu procesul de liberalizare a protecției sociale, creând ceea ce Hondagneu-Sotelo (2001) numește ”o nouă ordine domestică mondială” a diviziunii inechitabile a muncii. Comodificarea responsabilităților privind îngrijirea și transferul acestora către femeile migrante comportă multiple implicații pentru sistemele sociale. Așa cum precizează Anderson (2007) sau Doyle și Timonen (2009) la nivel micro când locuința privată a cuiva devine și casă și spațiu de lucru apar implicații psihice și sentimentul de atmosferă izolată și condiții vulnerabile de muncă care creează dependență și exploatare și unde legile statului au puțină permeabilitate. La nivel macro transferul îngrijirii de la stat către responsabilizarea familiei are consecințe pe termen lung. Asistăm așadar la un fenomen de etnicizare și informalizare a acestui tip de muncă, cu largul concurs al implementării de politici neoliberale, serviciile sociale și de îngrijire fiind privatizate și externalizate către astfel de practici. Transformarea îngrijirii într-o comoditate a dus la acest tip de aranjamente (de multe ori informale) de substituire a muncii de îngrijire din partea familiei și statului către badante.

Obiective

O.1 Primul obiectiv al cercetării pe care mi-l propun este să dezvolt în premieră o descriere amplă a consecințelor comodificării muncii de îngrijire în Italia (atât la nivel micro cât și la nivel de macro-politici) a felului în care s-a schimbat piața asistenței sociale din această țară și implicațiile pentru instituția badantei.

O2. Așa cum o prezintă și studiile de specialitate (Wharton, 2009; Bauer și Österle, 2013 etc) comportamentul badantelor reflectă o distribuție inegală a puterii și drepturilor datorită multitudinii de sarcini și roluri pe care le au în cadrul relațiilor de muncă. Bătrânii îngrijiți sunt simultan și angajatori, și beneficiari dar și co-producători ai serviciului de îngrijire, badantele fiind într-o situație de dependență emoțională, locativă și financiară față de aceștia. Dacă relația cu clientul nu funcționează, se poate ajunge și la ceea ce Da Roit (2007) numește "muncă de sclavie modernă", condițiile de lucru putând avea efectul de "ostatic emoțional" (England, 2005) atât pentru angajat dar și pentru client. **În aceste condiții îmi propun să etnografiez condițiile de muncă, relațiile de putere și dinamica relației badantă-beneficiar pentru a identifica natura acestora și principalele puncte de tensiune.**

O3. Pe lângă tensiunile de ordin socio-psihologic specifice muncii de îngrijire, badantele se confruntă cu o puternică insecuritate a joburilor ajungând să schimbe și la câțeva luni slujba. Statutul ilegal al unora sau dependența directă de viața clienților acestora determinându-le să trăiască acest provizorat. Criza Covid-19 a afectat și mai mult acest domeniu, badantele care lucrează la negru sunt nevoiete să stea „sechestrare” în casă de aproape 3 luni din cauza riscului mai mare de a fi verificate de patrurile de poliție² în timp ce alte îngrijitoare care au rămas fără slujbă din cauza crizei nu pot părăsi Italia. **În aceste condiții ultimul obiectiv vizează analizarea impactului pe care l-a avut criza Covid-19 față de această categorie profesională și potențiale măsuri de politici publice care pot fi fundamentate în baza rezultatelor cercetării.**

Metodologie

Pentru a atinge obiectivele propuse, acest proiect de cercetare își propune să folosească interviuri structurate și nestructurate cu badante, observație participativă în limitele șederii în Italia ca și analiza de discurs critic. În completarea metodelor tradiționale, îmi propun să lucrez și prin etnografie digitală și vizuală ca un element inovativ al cercetării, ce poate oferi înțelegeri mai profunde asupra acestui fenomen transnațional. Astfel, voi urmări să cercetez obiectivele și prin activitatea badantelor din luări publice de poziții, grupuri pe rețele de socializare și chiar vlogging. Este crucial de subliniat faptul că metodologia propusă va fi trecută printr-un filtru al reflexivității, ținând cont de faptul că cercetare va fi despre o zonă puternic

² <https://www.ilgiorno.it/milano/cronaca/badanti-assunte-1.5133562>

feminizată, putând exista biasuri sau preconcepții de gen. Analiza calitativă a textelor, materialelor video și audio va fi făcută prin CAQDAS (analiză calitativă asistată de calculator, prin softul - ATLAS.ti). Analiza se va baza pe codificare deschisă, axială și selectivă.

Bibliografie

- Bauer G., & Österle A. (2013). Migrant Care Labour: The Commodification and Redistribution of Care and Emotional Work, *Social Policy & Society* 12:3, 461–473.
- Da Roit, B. și Facchini, C. (2010), Anziani e Badanti. Le Differenti Condizioni di chi è Accudito e di chi Accudisce, Franco Angeli, Milano.
- De la Cuesta-Benjumea, C. și Roe, B. (2014), The experience of family care-givers and migrant paid care-givers' relief of burden: a contrasted qualitative analysis, *Ageing & Society*, Vol. 34 No. 7, p. 1219-42
- Degiuli, F. (2007) A job with no boundaries: home eldercare work in Italy, *European Journal of Women's Studies*, 14, 3, 193–207.
- England, P. (2005). Emerging theories of care work, *Annual Review of Sociology*, 31.
- Kirk, K. M., & Suvarierol, S. (2014). Emancipating migrant women? Gendered civic integration in The Netherlands. *Social Politics*, 21(2), 241–260.
- León, M. (2010). Migration and care work in Spain: The domestic sector revisited. *Social Policy and Society*, 9(3), 409–418.
- Lutz H. (2008) - Introduction: Migrant Domestic Workers in Europe in Lutz H. - Migration and Domestic Work A European Perspective on a Global Theme, Ashgate
- Paniccia, R. M., Giovagnoli, F., & Caputo, A. (2014). L'assistenza domiciliare per anziani. Il caso dell'Italia: La badante [In-home elder care. The case of Italy: The badante]. *Rivista di Psicologia Clinica*, 2, 60-83.
- Parreñas R.S. (2015) *Servants of Globalization. Migration and Domestic Work*, Stanford University Press
- Robinson F. (2011) *The Ethics of Care. A Feminist Approach to Human Security*, Pennsylvania: Temple University Press.
- Rugolotto S., Larotonda A. și van der Geest S. (2017) How migrants keep Italian families Italian: badanti and the private care of older people, *International Journal of Migration, Health and Social Care*, Vol. 13 No. 2, pp. 185-197.
- Santero A. & Naldini M. (2017). Migrant parents in Italy: gendered narratives on work/family balance, *Journal of Family Studies*
- Scrinzi F (2008) Migrations and the Restructuring of the Welfare State in Italy: Change and Continuity in the Domestic Work Sector în Lutz H - Migration and Domestic Work A European Perspective on a Global Theme, Ashgate
- Sgritta, G.B. (2009). Badanti e anziani in un welfare senza future [Badantele și vârstnicii într-un welfare fără viitor. Roma: Lavoro.
- Tognetti Bordogna M. & Ornaghi A. (2012). The 'Badanti' (Informal Carers) Phenomenon in Italy: Characteristics and Peculiarities of Access to the Health Care System, *Journal of Intercultural Studies*, Vol. 33, No. 1, pp. 9-22.
- Ungerson, C. (2005). Care, work and feeling, *The Sociological Review*, 53, 188–203.
- Wharton, A. S. (2009). The sociology of emotional labor, *The Annual Review of Sociology*, 35, 147–65.

- Yeates, N. (2012). Global Care Chains: A State-of-the-art Review and Future Directions in Transnationalization Research. *Global Networks* 12 (2): 135–154.